

Frányó Kuhács és a magyar népzene

Közeledik az idő, amikor Jugoszlávia népei és a népzene kérdésével foglalkozó kultúrvilág megünnepli Frányó Kszaver Kuhács, nagy jugoszláv zenetudós, zenei etnológus és népdalgyűjtő halálának negyvenéves évfordulóját. Frányó Kuhács nemcsak nemzetének nagy fia és a jugoszláv népzene úgyszólván első és egyben eddig legnagyobb gyűjtője, hanem sokoldalú zenetudós és a népdallal foglalkozó zenetudomány nagy ismerője és úttörője. Hosszú életén át rendkívül hasznos munkásságot fejtett ki, s ezeknek az eredményeit nagyobbrészt fel is dolgozta. Rengeteg kiváló munkát hagyott hátra. Körülbelül száz szerzeményt és kétszáz értekezést adott ki. Ez utóbbiakban a jugoszláv és az általános népzene különböző kérdéseit tárgyalja. Nagyon sok munkája kidolgozatlanul és kiadatlanul maradt vissza. Ezeknek egyrésze a Jugoszláv Tudományos Akadémián van, s főleg életrajzokkal, valamint bibliográfiával foglalkozó munkák. A befejezetlen és kiadatlan munkák nagy részét a Zágrábi Levéltár őrzi. A közeledő emlékünnepe alkalmat ad a munkásságáról és munkáiról való megemlékezésre. Bizonyára felvetődik majd befejezetlen és kiadatlan munkáinak a kérdése is. Úgy vélem, legjobb lenne emlékkönyv alakjában kiadni ezeket a munkákat, mégpedig olyképen, hogy az emlékkönyv nemcsak az ő fent említett munkáit, hanem az ezzel kapcsolatos kérdésekről szóló, más tudományos cikkeket is tartalmazná. Kodály Zoltán hatvanéves jubileuma alkalmából kiadott műhöz hasonlóan képzelem el ezt az emlékkönyvet. Az anyag feldolgozását idejekorán kell megkezdeni. Alkalmam volt arra, hogy az Állami Levéltárban Kuhács irodalmi és zenetudományi hagyatékát tanulmányozzam. A jugoszláv népzene mellett sokat és behatóan foglalkozott a magyar népzene kérdéseivel is, így helyesnek láttam ezt az anyagot feldolgozni és nyilvánosságra hozni.

Frányó Sz. Kuhács 1843-ben született, Eszéken. Akkor még Koch volt a családi nevük, noha ez nem jelent náluk német származást. Munkásősei a tenger mellékről jöttek Eszékre, amikor a várat építették. Ott is maradtak. Kuhácsevics volt az eredeti nevük, de az egyik ős a városépítéssel járó munkák befejezése után Battyhány gróf szolgálatába lépett s ekkor kénytelen volt Koch-ra változtatni a nevét. Frányó Kuhácsnál már gyermekkorában feltűnt egyrészt zenei tehetsége, másrészt »gyűjtőtermészete«. Az iskolában a jugoszláv nemzeti ifjúsághoz tartozott. Amikor Pájo Kolárity 1847-ben megalakította Eszéken a tamburaegyüttest, a tizennégyéves Kuhács már írt, illetve átdolgozott szerzeményeket az együttes részére. Nemsokára megkezdte életének talán legnagyobb teljesítményét, a népdalgyűjtést, azaz a jugoszláv népdalok lejegyzését. Még otthon, diákkorában gyűjtött hatvan népdalt. Nemzeti érzülete miatt 1848-ban el kellett hagynia az eszéki iskolát. Dolnyi Mihályra ment, s innen két év múlva már négyszáz lejegyzett népdallal tért vissza. Diákcserre folytán később Pécs környékére került, s itt találkozott nagytudású rokonával, dr. Koch Fülöppel, aki Pécsen a filozófiát és a teológiát adta elő. Dr. Koch megszerette kis rokonát s azontúl úgyszólván ő viselte gondját. Végredeletében ráhagyta egész vagyonát, »hogy azt a horvát nép dicsőségére felhasználja«. Felvitte Kuhácsot Budapestre és ott beíratta a tanítóképzőbe, valamint a zeneakadémiára. Zeneakadémiai főtanára, Thern (Trn) Károly sokat foglalkozott fiatal növendékével. Főleg a népdallal kapcsolatos munkájában támogatta. Kuhács mind a tanítóképzőt, mind pedig a zeneakadémiát elvégezte. Zeneakadémiai bizonyítványát ritkán mutatta. Azt t. i. Koch Ferenc, magyar nemzetiségűre állították ki, s bár később kijavították, az eredeti szövegezés látható maradt. Kuhács ezért restelte

megmutatni bizonyítványát. Tanítóként nemsokára Eszékre került, s itt az akkori dalárdának »liedertafel« karnagya lett. Később ebből a dalárdából alakult az ismert észeki horvát »Kuhács«-dalárda. 1856-ban külföldre ment, hogy folytassa zenetanulmányait. Előbb Leipzigbe utazott. Ebben az időben itt működött Thern is, egykori zenetanára. Weimarban Liszt Ferenc tanítványa volt. Lisztet még budapesti diákéveiből ismerte. A nagy zeneszerzőben felkeltette a jugoszláv zene iránt való érdeklődést, és Liszt későbbi műveiben egypár helyen használt jugoszláv népzénekből vett motívumokat. Egy ideig Bécsben is volt, a híres Czerny Károly tanárnál. Czerny ugyancsak rajongója volt a népzeneének (sokat foglalkozott a német és a cseh népzénevel). Kuhács 1858-ban visszatért Eszékre, megnyitott egy zongoraiskolát és komolyan hozzáfogott a népdalgyűjtéshez. Ekkorjában kapta meg dr. Koch Fülöp hagyatékát, mintegy 12.000 forintot. s ezt az összeget a népdalgyűjtéshez szükséges utazásoknak a költségeként használta fel. Amikor 1861-ben a híres Stroszmájér püspök Eszékre került, a város kultúr-életében erős szláv irányzat kezdődött, s ebben Kuhácsnak nem kis része volt. 1866-ban a zágrábi »Narodni glasbeni zavod« (ma a Zágrébi Zeneakadémia) tiszteletbeli tagjává választotta s meghívta igazgatójának. Válaszában Kuhács kifejtette, hogy az intézet egy erős szláv, illetve horvát irányzatot kívánna meghonosítani. Emiatt a korabeli magyarbarát — u. n. »magyaron« — vezetőség s a kormányzat nem válaszolt beadványára. Akkor már kétezer népdalfeljegyzéssel rendelkezett, de ezek közül sok megsemmisült egy háztűz alkalmával. Ebben az időben változtatta meg nevét Kuhács, megrovidítván a régi Kuhácevics családi nevet. Zágrébi zenei körök sürgetése folytán mégis ő került a »Narodni glasbeni zavod« élére. Kétszer nősült, mivel első felesége korán meghalt. Miután intézetét nem horvatosíthatta el, a maga elképzelése szerint, 1876-ban otthagyta Zágrábot és Magyarországra ment, hogy lejegyezze a gradiscsei horvátok népdalait. Visszatérése után — 1878 és 1882 között — kiadta híres népdalgyűjteményének első négy kötetét (mindegyikben 400 tehát összesen 1600 népdalt). Előkészített még három könyvre való anyagot (és az ötödik könyvet). A Jugoszláv Tudományos Akadémia, halála után ki is adta. A további feljegyzések még kiadásra várnak, de már mindet átnézték, sőt elemezték is. Szándékában volt Kuhácsnak, hogy a nyolcadik kötetben tudományos értekezést ír a horvát zenei folklórról. Itt még kell jegyeznünk, hogy Kuhács párszor hangsúlyozta, hogy ha horvát népdalról vagy horvát népről beszél, akkor ezalatt mindig a szerb népdal, illetve a szerb nép is értendő. Állandó összeköttetésben állt szerb zenei körökkel. A beográdi »Učene Društvo« (ma Tudományos Akadémia) és az újvidéki »Matica Srpska« levelezője volt. Ez az igen érdekes anyag, t. i. Kuhács és a szerb zenei körök viszonya, még feldolgozásra vár. Népdalgyűjteménye országszerte, sőt világszerte is csakhamar ismertté lett, mind hazájában, mind pedig külföldön híres népdalgyűjtőként ismerték. Gyűjteménye nagyterjedelmű, úttörő műnek számított az akkori viszonyok között, noha feljegyzései többhelyütt szabadosak, nem egész pontosak. Mégis, a legnagyobb népdalgyűjtők közé tartozik.

Kuhács népdalgyűjtői munkásságának nem ez a legnagyobb, s nem is az egyetlen erőssége. Kuhács nemcsak a jugoszláv népdal iránt érdeklődött, noha nacionalista volt. A szláv népdalok általánosan érdekelték. Török, magyar, német, olasz és román népzénevel is foglalkozott. A cigányzenéről és cigányzenélésről is vannak feljegyzései. Néhány ezzel kapcsolatos munkája is megjelent. A török népzeneének a jugoszláv népzeneire tett nagy és ismert hatásáról kimerítő tanulmányt írt (Turski živalj u pučkoj glazbi Hrvata, Srba i Bugara«, Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, 1898). Ezeket a népdalokat részben maga jegyezte le, részben pedig mások feljegyzéséből és megjelent daloskönyvekből merített. Ebben a munkában Kuhács új módszert alkalmaz. Munkája közben ugyanis ráeszmélt a népnyelvnek a népzeneire gyakorolt hatására. És miként az egyes népek nyelvi sajátosságát az összehasonlító nyelvtudomány fedi fel legteljesebben, Kuhács rájött, hogy ugyanígy az egyes népek népdalainak a sajátosságát is összehasonlító módszerrel legcélravezetőbb tanulmányozni. Amint maga is mondja, körülbelül harmincezer népdalt tanulmányozott ilyen módon. Az volt a terve, hogy az egyes népek népdalainak a tanulmányozása alapján megállapítja az illető népek

népdalainak a jellegzetességeit, de magának az effajta tudományos munkának az alapelveit is. Ezzel kapcsolatban három füzetet írt meg (Osobine narodne muzike, naročito hrvatske«. Rad Jugoslovenske Akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, 160., 174 és 176. füzet). Mivel tartott attól, hogy munkáját ilyen nagy terjedelemben nem fogja befejezni, elhatározta, hogy azt leegyszerűsíti azzal, hogy csak az egyes népek népdalainak az elemzését végzi el. A horvát népzene sajtáságait tárgyaló három füzetének a befejezése után a magyar népzenevel foglalkozott és ezen munkájának eredményeit kívánta legközelebb kiadni. A magyar népzene — írja Kuhács az előszóban — azért esett választásra, mert a magyar népzene a szomszéd népek népzenejétől sokban különbözik s ily módon a legalkalmasabb az összehasonlító módszer használatában. A tervbevevett füzetet el is készítette és az Állami Levéltárban található adatok szerint, véleményezés céljából beküldte a Közoktatásügyi Minisztériumhoz. A magyar minisztérium a tanulmányt kitűnőnek találta és csekély javítással, annak kiadását javasolta. A minisztérium megjegyzi, hogy »ily szellemű bölcsészeti munka a világirodalomban is közérdekű lehet, nálunk pedig éppen szükséges«. A tanulmány német nyelven íródott, keltezése 1884 július 7., a címe: »Die Eigenthümlichkeiten der magyarischen Volksmusik. Musikphilosophische Abhandlung als Beitrag zur vergleichenden Musicologie der slavischen, germanischen und romanischen Völker«.

Az összehasonlító zenetudomány a zenetudomány legújabb ága. A tudományos világ véleménye szerint megalapítója az angol John Ellis, aki az 1885-ben megjelent »On the musical scales of varios naciones« (»A különböző népek zenei skálái«) c. munkájában és más későbbi munkájában fektette le, ezen új tudományág alapjait. A fentiekből pedig látni, hogy Frányó Kuhács ezt a módszert már előbb alkalmazta, s az alapjait — ha nem is a legteljesebb precizitással — határozottan és nyíltan lefektette és meg is írta. Miután Kuhács az összehasonlító módszert éppen a magyar népzene sajátosságaival foglalkozó munkájában alkalmazza először, ennek a munkájának a nyilvánosság elé való terjesztését márcsak ebből a szempontból is ajánlatosnak és hasznosnak tartom. Így át is térek a munka bővebb ismertetésére.

A bevezetőben Kuhács azt mondja, hogy az összehasonlító módszer segítségével akarta nemcsak az egyes népek dalait feljegyezni, hanem meg is találni a »kulcsot, amelynek a segítségével be lehet hatolni az egyes népek népzenejének varázsországában«. Itt rámutatott arra, hogy 25 évi munkálkodás után belátta, a tervbevevett munkát ily módon nem fejezheti be, és ezért egyelőre csak az egyes népek népzenejét dolgozza fel. Végül hangsúlyozza, hogy tudatában van annak, hogy munkája még hiányos de meg akarta mutatni az utat, amelyen menni kell és amelyen az utánakövetkezők folytatják majd ezt a munkát és még jobb eredményeket érnek el.

Az első rész a nemzeti zenéről és annak igazolásáról szól. Kuhács beszél az akkor uralkodó nacionalizmusról és hangsúlyozza az irányzat helyességét. Rámutat arra, hogy az egyes népeknek saját népzenejük van, s ezekre a népzeneikre inkább ragad valami a szomszédos népek népzenejéből, mint a nemzeti, vagyis műzenéről. Szerinte nem létezik egy nemzetközi zenei nyelv, csak az egyes népek zenei nyelvei. Hivatkozik Platóra és kiemeli a zene fontosságát az államalkotó szellem ébrentartása szempontjából.

A második rész a nemzeti zene lényegéről és erejéről szól. Kuhács azt taglalja, hogy általános zenekultúra csak úgy keletkezhet, hogyha az egyes népek nemzeti zenéit egymás mellé állítjuk. A zenénél, miként más művészetnél is, a gyakorlat az elsődleges az elmélettel szemben. Kuhács a továbbiakban kiemeli a népzene és a nemzeti zene között fennálló különbséget. Ehelyütt is ő mutatott rá egy nagyfontosságú kérdésre. A népművészet szempontjából a népeknél két réteget kell megkülönböztetni: Az úgynevezett alsóbb réteget, ez a népművészetet fenntartó, a centripetális réteg; és a felsőbb réteget, a külső befolyásokat inkább felvevő, centrifugális réteget, amely utóbbi a népművészet és a népiség fenntartása szempontjából kisebb fontosságú az elsőnél, mert az a konzerváló erőtt képviseli a népben. Ezt a megkülönböztetést az utána következő folklóristák még inkább aláhúzták. Műveiben Bartók Béla ezt az alapvető megkülönböztetést nemcsak a magyar népnél, de általában is, tudományos módon, precízen és körültekintéssel mutatta ki, és hangsúlyozta. Kuhács ebben a kérdésben sem tudott még oly

tiszta fogalmakat alkotni és megállapításokat tenni, mint a későbbi tudósok. Az elsőség érdeme mindenestre az övé. Tanulmányát Kuhács azzal fejezi be, hogy a többi, a »nem más néprétegek« az okai, ha a népzeneből nem lesz nemzeti zene. (A tudományban általánosan használt kifejezések: »alsó« és »felső« réteg nem értelmezhető hibásan. Nyilvánvaló, hogy az alsó réteg az, amely a felső réteggel szemben nagyobb fontossággal bír).

A harmadik részben Kuhács áttekintést ad arra vonatkozóan, hogy mit írtak addig a magyar zene sajátosságairól. Itt elsősorban megemlékezik cikkeiről »(a hagyatéki anyag között ott van Ábrányi Kornélnak »A magyar Ábrányi Kornél 1860 óta megjelenő Zenészet lapjáról és az abban közölt zene sajátosságai« című könyve, úgyszintén Ponori Thewrewk Emil könyvé: »A magyar zene ritmusa«, végül nagyon sok érdekes és értékes újságcikk-kivágás.) A cikkek közül kiemelkedik az aláírás nélkül megjelent »Magyar zene« című cikk, azután egy későbbi számban megjelent cikk »Elmélkedések a zeneművészet és hazai zeneügyeink felett«, továbbá a 2-ik számban megjelent Hajdú László cikke: »Nemzeti táncunk és népzeneünk, amint van és amint lennie kellene«, végül megemlíti még e lapban megjelent két zenei cikket (harmadik évfolyam 23-ik és 1869-ik évi 27. szám). Kuhács említi még Stettner Gyula Bécsben megjelent könyveit: »A nemzeti elemről a magyar zenében«, utána áttér Liszt Ferenc 1865-ben Párizsban megjelent ismert könyvére: »Les Bohémiens et leur music en Hongrie« (»A cigányok és zenéjük Magyarországon«). Ez a könyv annak idején — nem helytálló és a magyarságot sértő megállapításainál fogva — erős ellenszenvet váltott ki, de ekkor még nem mert senkise a nagy Liszt ellen nyilvánosan fellépni. Később azonban könyve miatt Lisztet sok támadás érte, sok kifogás és ellenvetés történt meg ellene. Kuhács továbbá megemlíti Brassai Sámuel cikkét: »Magyar vagy cigányzene?« és Bartalusz István cikkeit: »Zenénk bölcsője« és »Zenénk a középkorban«, amelyek a Budapesti Szemlében jelentek meg. Kuhács említi Bartalusz későbbi nagy munkáját is: »Adalékok a magyar zene történelméhez«, valamint a többi munkáját is. Az is említi, hogy Bartalusz István adta az első magyar népdalgyűjteményt. Végül megemlíti Bartalusz értékes cikkét: »Musik und Musicien in Ungarn«, amely dr. Ambros Neményi Berlinben 1883-ban kiadott könyvében (»Das moderne Ungarn«) jelent meg. Bartalusz eme cikkében érdekes és értékes párhuzamot vont a magyar és a német népdal között. Több forrást ebben a kérdésben Kuhács nem említ, csak még hozzáfűzi, hogy Bartalusz sem ismert több munkát a magyar népzene sajátosságairól.

A negyedik részben Kuhács azokról a külső befolyásokról beszélt, amelyek a magyar népzeneré hatással voltak. Itt ismét hangsúlyozza, hogy az egyes népek (talán csak a kínaiakat kivéve) a szomszéd népektől átvesszik a jellegzetességeket. Így a magyarok is. A magyarokra leginkább a szlávok, a románok és a törökök voltak hatással. Kuhács beszél a középkori magyar zenéről valamint a magyar udvari zenészekről, és azt állítja, hogy azok nem voltak magyarok. Szerinte az »igric« és a »hegedős« nevek sem magyar eredetűek. Főleg a hegedősökre állítja merészen, hogy ez a szó a hegedűhúrok hangjaiból (e, g, d, a,) származik és szláv eredetű (»egeda«). A »dal« szóra nézve már nem oly bizonyosan állítja, hogy a szláv dalia, della szóból származik. Kiemeli, hogy ezek a középkori udvari zenészek nem is ismerték a magyar népzeneét, hanem csakis az általános európai népzeneét. Hivatkozik Mátrai Gábor ismert cikkére: »Történeti, bibliai és magyar gúnyénekek dala a XVI. századból«. Ezen külső befolyások ellen Bartalusz kezdte meg a harcot. Kuhács idézi Bartalusz »Magyar orpheus« című művét is.

Az ötödik részben Kuhács elemezi a magyar nyelv melódiáját és grafikonos példákkal szemlélteti ezt.

A hatodik rész címe: »A magyar zene sajátosságai« Kuhács itt megkülönböztetés ad a vokális és az instrumentális zene között. Rámutat arra, hogy a magyar nép nem dalol munka közben, hanem csak munka után. Ennek ellenére a magyarok zenekedvelők és jól énekelnek. Énekük mindig egyszólamú, s ez keleti eredetre mutat. Az éneket épp ezért rendszerint nem is kísérik hangszerrel. Saját hangsoruk (»skaláljuk«) nincs, és nem is vették át a szláv vagy török-arab zenének a skalálját. De talán sehol sincs és nem is volt annyi zenebanda, mint Magyarországon. Csakhogy azok rendszerint

vagy cigányok vagy csehek voltak. A magyartáncok frissek és tüzesek. Ezért a fuvola, a tárogató vagy hasonló más hangszer nem is elegendő a táncok kíséretéhez: szükséges a hegedű és a cimbalom. A magyaroknál úgy kell játszani, ahogy éppen nekik tetszik. Ebben a hangulathoz való alkalmazkodásban a cigányok vitték legtöbbszörre. Kuhács elmondja, hogy a magyar népdalokat a Színi Károly-féle daloskönyvből elemezte (»A magyar nép dalai és dallamai«, Budapest 1865) és ezen elemzés alapján a továbbiakban hosszasan és sok példával magyarázza a magyar zene sajátosságait. Az intervallumokra nézve kimutatja, hogyan fordulnak azok elő a magyar népdalokban. Megállapítja, hogy a szekundák a magyar zenében ritkán fordulnak elő, mert a szekunda hangköz egy jellegzetes szláv hangköz. A magyar zene jellegzetes intervallumai Kuhács szerint a kvintek. Kuhács itt kiemeli, hogy nagyon sok magyar dalban a dal két része kvintes transzpozícióban jelenik meg. Ezek a kvintes (és oktávós) transzpozíciók a zene régi eredetére mutatnak. Ezek a transzpozíciók különben általános jelenségek a népdalnál, csak hogy pl. a német daloknál a transzpozíciók terében vannak, a szlávoknál pedig szekundákban. Kuhács sokat beszél még a bővített szekundákról, erről a mély fájdalmat jellemző intervallumról, amely a magyar zenében igen gyakran fordul elő és szintén keleti eredetű. Az egyes intervallumok tárgyalásánál — és pedig rögtön a szekundáknál való részben Kuhács kitér az egyházi zenének a magyar népzeneire való befolyására. Megállapítja, hogy a katolikus egyházi zene nem volt nagy befolyással a magyar népzeneire (!), mert nem avatkoztak abba, hogy a nép mit és hogyan énekel. Más a helyzet szerinte a reformátusoknál, ahol szigorúan előírták, mit, mikor és hogyan kell énekelni. Kitér arra is, hogy ezekben a református dalokban (zsoltárok) francia befolyás is került a magyar népzenebe. Az egyes intervallumokat tárgyaló rész után Kuhács a továbbiakban 200 magyar népdal kezdetének az elemzését adja, és hangsúlyozza, hogy az így szerzett tapasztalatokat a magyar műzene alkotóinak figyelembe kell venniük, ha azt akarják elérni, hogy kompozícióik nemzeti zenévé legyenek. B.) Kuhács a magyar dalokban előforduló hangsor jellegzetességéről beszél. A legfontosabb megállapítása a tonikán vagy a kvinten való kezdés és a cifrázásról szóló rész (a cifrázás szintén keleti eredetű). C.) A melódia helyzetéről szóló rész nem tartalmaz különösebb megállapításokat. D.) A magyar zene hangnemeiről beszélve Kuhács előadja, hogy a vezető hangnem a moll, és pedig az úgynevezett természetes moll. Hangsúlyozza, hogy csak a török és tatár zenében több mollban szerkesztett dal van, mint a magyar zenében. Kuhács itt kitér a Liszt felhozta cigány hangnemre is, de ennek a kérdésnek részletesebb elemzése bővebb magyarázatot igényelne, ezért ez alkalommal mellőzzük. E.) A ritmikus sajátságoknál Kuhács egy elméleti bevezetés után arra mutat rá, hogy a magyar zene ritmusa a nyelvnek a ritmusához igazodik. Csak a tánczenénél más a ritmus, de ott sok más népzeneből átvett ritmusról van szó. A magyar zene ritmikailag nagyon gazdag. Kuhács szerint alig van még egy népzene, amely ritmikailag oly gazdag mint a magyar. Itt is példákkal illusztrálja az elmondottakat, és példákkal kimutatja a magyar népdalokban előforduló ritmusváltoztatásokat. Hosszasan tárgyalja a szinkopa kérdését is, rámutatva, hogy a gyakori szinkopirozás a magyar zenében szintén a magyar nyelvtől származik. Kuhács rávilágít a magyar és a szláv szinkopák között fennálló különbségre és rámutat arra, hogy a magyarországi szlávok a szinkopirozást a magyaroktól vették át. Érdekesnek találja kiemelni, hogy a csárdásokban előforduló szinkopák inkább szláv-, mint magyar fajtájúak. Kitér még a cigányok által használt hatványozott mértékű cifrázásra és hivatkozik Lisztre, aki szerint a cigányoknál a ritmusra nézve csak egy szabály van: a szabálytalanság. Végül kiemeli, hogy ritmikailag sok népdal rosszul van feljegyezve, mivel a feljegyzők nem voltak hozzászokva az ilyenfajta szabálytalan ritmusokhoz. F.) A magyar melódia szerkezetére nézve Kuhács előadja, hogy ez még tisztázatlan kérdés, ennél fogva ez a rész inkább csak általános, elméleti mondanivalót tartalmaz. G.) A magyar zene harmóniájára és modulációjára nézve Kuhács kiemeli, hogy a harmóniát egyszerűlamú daloknál, amilyenek a magyar népdalok is, csak feldolgozásokban lehet látni (!). Itt a cigányoknak jutott nagy szerep, mivel, hogy ők voltak a magyar dal úgyszólván kizárólagos előadói.

Mint jellegzetességet Kuhács kiemeli a szekundákban egymást követő akkordokat, amelyeket a cigányok túlságosan használnak. Megemlíti még egy pár harmóniai jellegzetességet is. A modulációval kapcsolatban Kuhács megállapítja, hogy a magyar zenénél a moduláció nem a dal első részének a végénél következik be, hanem a dal második részének kezdetén. A cigány-előadásbeli modorosság itt is egy bizonyos nyugtalanságot hozott be a zenébe. Kuhács azt mondja, hogy a fékezetlen harmónizálási hatáskeltés-keresés a cigányzenészek részéről éppoly család, mint a cigányasszonyok kártyavetése. Végül a harmóniára és a modulációra nézve hangsúlyozza, hogy ezek a kérdések is még bővebb tanulmányozásra szorulnak. H). A magyar zene melódia frázisai. Kuhács elsőnek állapítja meg, hogy az egyes népek zenéjében éppúgy vannak melódiai frázisok, miként azok nyelvében. A magyar népzenenél ez inkább a hangszeres zenére vonatkozik, mert az ének inkább a ritmuson és a harmónián alapszik (!). Kuhács ezután példákkal szemlélteti a magyar zene melódiai frázisait, de itt is hozzáfűzi, hogy ez a kérdés még további kutatásra és tanulmányozásra szorul. Az I). alatt tárgyalta »idegen melódiák«-ra nézve Kuhács kiemeli, hogy a magyar zenében főleg a szlovák, horvát, lengyel és ruszin melódiákat vették át — közvetve a németeket is. Mindez kölcsönösségen alapszik, vagyis az említett népek ugyanígy átvették a magyar melódiákat. Ez a kérdés ugyancsak további tanulmányozást igényel. Annyi bizonyos, — fejezi be Kuhács — hogy ha egy melódia több nép dalainál jelentkezik, akkor valószínű, hogy az eredete annál a népnél található, ahol a melódia a szöveggel legjobban megegyezik. Az idegen melódiákat tárgyaló részrel Kuhács be is fejezi a magyar zene adottságairól szóló részletes taglalását. Ezen rész után még két függelék és egy befejező, összefoglaló rész következik.

Az első függelékben Kuhács példákkal (körülbelül száz dallal) szemlélteti az egyes népek, különösen a magyar és szláv népek dalainak a hasonlatosságait.

A második függelékben ismét mintegy száz példát ad olyan magyar hangzású dalokról, amelyek különböző szláv népeknél találhatók, de a magyar nép körében ismeretlenek.

A befejező, összefoglaló részben Kuhács végkövetkeztetésként megállapítja, hogy a magyar zenében sok az idegen befolyás, de ezek mindegyike individuálisan át van dolgozva. Ha ezeket az idegen befolyásokat kiktűszöbőlnék, a magyar zene sokkal egyszerűbb válna. Ehhez mindenesetre szükséges az, hogy a sajátot pontosan megkülönböztessük az idegentől. A zenét úgy kell tisztogatni az idegen befolyástól, mint a nyelvet. Kuhács azt állítja, hogy azon népeknél, ahol a nyelvtisztogatás jobban sikerült, a zene is inkább nemzeti jellegű. Mindez pedig szükséges, ha azt akarjuk elérni, hogy az általános zene alkotói nemzeti zenét komponáljanak. Ehhez szükséges, hogy megmutassuk nekik, hogy mi az illető nép népzenejének a sajátossága. (Egy hivatott, korunkbeli szakértő kijelentése szerint, nemzeti zenét komponálni nem megérzés, hanem tudás kérdése.) Kuhács szerint a magyaroknak is így kell cselekedniök és akkor — fejezi be hangzatosan — a magyar zenére is vonatkozik majd Széchenyi gróf kijelentése, hogy az »nem volt, hanem lesz«. Ezzel én is befejezem Kuhács ezen nagyfontosságú és a magyar zene sajátosságairól szóló munkájának az ismertetését.

Még meg akarom említeni, hogy Kuhács máshelyütt is megemlékezik a magyar népzeneről. A lent megnevezett munkákban az összehasonlításnál mindig a magyar zenét is figyelembe vesszük. Továbbá, a szintén német nyelven írt és eddig ki nem adott értekezésben (»Rhythmus«) Kuhács behatóan foglalkozik a magyar népzene ritmusával is. Az Állami Levéltárban található anyagból láthatjuk, hogy dr. Sebestyén Gyula, a magyar népzenevel foglalkozó tudós annak idején Kuhácsnak küldte be a magyar nép közt gyűjtött »koleda«-dalait, éspedig fonográfra felvéve. Kuhács ezeket áttanulmányozta és egy értekezést írt róluk. Címe: »O melodijama madjarskih mitoloških pjesama«, (A magyar mitológiai dalok dallamáról). Ezt az értekezést Kuhács a budapesti Tudományos Akadémián akarta felolvasni. Mivel megkésétt, az Akadémia ülésén más olvasta fel. Kuhács ebben az előadásban igyekezett kimutatni, hogy ezeket a koleda-dalokat a magyar nép a horvát néptől vette át. (Meg kell jegyezni, hogy Kuhács sokhelyütt, mind a

különböző népeknél, mind pedig az egyes zeneszerzőknél, igyekezett a szerb-horvát népzene befolyását igazolni.) Sok érdekes momentumra mutat rá, főleg Beethoven és Haydn műveiben előforduló szerb-horvát motívumokra vonatkozóan. Ebbeli következtetései sokszor merészek, túlzottak és ennél-fogva helytelenek. Dr. Sebestyén ilyen beállítás ellen akkorjában fel is szólalt, de az elnöklő dr. Hermann Antal a távollevő Kuhácsot védelmébe vette és kijelentette, hogy ezekben a kérdésekben (a zenei folklór és a népdalokkal foglalkozó zenetudomány kérdésében) »az Osztrák-magyar monarchiában Kuhács elsőnek van hivatva bírálatot mondani«. Biztosravezhető, hogy az egész Kuhácstól származó hagyatéki anyag tüzetes átnézése, áttanulmányozása után, még található lesz anyag a magyar zenére és népzeneire vonatkozóan. Azonban már az eddig említett munkák, főleg pedig a most bőven ismertetett nagy munkája a magyar zene sajátosságairól, igazolják, hogy Kuhács Frányó a magyar népzene szempontjából is fontos kutató volt.

Egyik hivatott szakértő szerint Kuhács nemcsak az első számottevő horvát- és jugoszláv, hanem az első számottevő magyar zenetudós (muzikológus).

Dr. Ernst Diamant.